

'ओथांबे: रवीन्द्रोपनिषद्'

◆ बाळकृष्ण कानोळकर

रवीन्द्रबाबान हांकां 'एकमेकांक संबंद नाघिल्लीं तुटिल्लीं चिंतनां' अशें म्हणिल्लें आसलें तरी म्हाका तीं तीं दिसनात. तातूंतल्यान अवंड अशें एक सूत्र सतत म्हाका जाणवत आयलां तें म्हळ्यार जिणेचें सूत्र. उपनिषदांची सूत्रबद्धता आनी संवादीपण तांकां रुपकार दिता. सत्याचो सोद घेवपी हीं चिंतनां म्हळ्यार कोंकणी भाशेंतलें उपनिषद्च. तातूंतल्यान दिसपट्ट्या जिविताचें दर्शन जाता तशेंच एका प्रगल्भ, प्रौढ मनाचेंय दर्शन घडटा. तातूंतल्यान जिणेचो गंध आनी अर्थ बळ्यां सोदचो पडटा. ते अवंडमणान पाडामत. रवीन्द्रबाबलीं हीं बरपां म्हळ्यार गद्य कविताच...

रवीन्द्रबाब केळेकारांलें बरप म्हळ्यार एक साधनाच. जिणेचो आपरोस कसो. ओथांबे तांगेलें नवें पुस्तक. सप्टेंबर १९९९ त बांदोडेच्या 'माणिकपद्म प्रकाशना'न तें उजवाडाक हाडलां. हे परंपरेंतलें रवीन्द्रबाबांलें हें तिसरें पुस्तक. पयलें वेळेवयल्यो घुलो जून १९७१ त उजवाडा आयिल्लें. तेन्ना सावन ही परंपरा मुखार चलत रावल्या. दुसरें, सांगाती. हेच परंपरेंतलें तांचें नवें ताल्ल पुस्तक घुसपल्लें जानवें तांच्या अमृत महोत्सवी वर्सा निमतान हालींच मार्च २०००त उजवाडा आयलां. ह्या पुस्तकां

सांगाताक उजवाडाचे सूर पुस्तकाकूय घेवचें पडटलें. तांचे चिंतनशील बरपावळीचें हें एक पंचक. मनशाचे जिणेंतले साबार रोस तातूंतल्यान चाखपाक मेळटात. आनी चाखतल्याक थाकाय दितात. एक नवी दृश्ट दितात - मनीस जिणे कडेन पळोवपाची आनी जीण जगपाची.

ओथांबे पुस्तकांत ल्हान व्हड अशीं १५० बरपां एकठांय आयल्यांत. तांच्या स्वरुपा विशीं आनी एकूण प्रवृत्ती विशीं खासा लेखकानूच म्हळां, 'म्हजो सभाव मात्सो चिंतकाचो. कसलीय सादी गजाल म्हाका केन्ना केन्ना गंभीर करता.

आनी चिंतनाच्या मळार खंय तरी खोल खोल ओडून व्हरता. एकामेकांक संबंद नाशिल्ली हीं तुटिल्लीं चिंतनां आसलीं तरूय तीं पावसाचे पांवळे भशेन थेंब्या थेंब्यान पडपी आनी सतत व्हांवपी.'

रवीन्द्रबाबान हांकां 'एकामेकांक संबंद नाशिल्लीं

तुटिल्लीं चिंतनां' अशें म्हणिल्लें आसलें तरी म्हाका तीं तशीं दिसनात. तातूंतल्यान अखंड अशें एक सूत्र सतत म्हाका जाणवत आयलां तें म्हळ्यार जिणेचें सूत्र. उपनिषदांची सूत्रबद्धता आनी संवादीपण तांकां रुपकार दिता. सत्याचो सोद घेवपी हीं चिंतना म्हळ्यार कोंकणी भाशेंतलें उपनिषदूच. तातूंतल्यान दिसपट्ट्या जिविताचें दर्शन जाता तशेंच एका प्रगल्भ, प्रौढ मनाचेंय दर्शन घडटा. तातूंतल्यान जिणेचो गंध आनी अर्थ बळ्यां सोदचो पडना. तो अखंडपणान पाझरता. रवीन्द्रबाबालीं हीं बरपां म्हळ्यार गद्य कविताच. मनीसजिणेचे आनी मानवी संस्कृतायेचे केळवणीचो अखंड, अनंत, अप्रूप असो हो उत्सव. तांच्या जिविताची लांबाय रुंदाय ह्या ओथांब्यांक लाबल्या. आनी ताका लागून हातूंतलो एक एक ओथांबो म्हळ्यार एक म्हासागरसो. ताची खोलाय वाचप्याक जिविताच्या मळार खोल खोल ओडून व्हरता. आनी जें दिसता ताचे फाटल्यान आसपी सत्य-शिव-सुंदराची वळख करून दिता. निजाच्या वाचप्याक ताच्या वाचनान एक असोशी कशी लागता. परतून परतून ताका तातूंत खोल खोल देंवनशें दिसता. तशें केल्ल्यान तो घुस्मटना तर ताका जिणेचो नवो नवो दिश्टावो अणभवूंक मेळटा. आनी वाचप्याच्या ह्या प्रवासांत, ह्या बुडपांत खासा रवीन्द्रबाब ताच्या सांगाता आसता. उपनिषदांतल्या गुरू वरी. हें ह्या ओथांब्यांचें खाशेलेपण. आपल्या बरपां विशीं उलयतना मेन्तैन एके कडेन म्हळां, 'हांव ह्या बरपांनी म्हाकाच चितारतां.' रवीन्द्रबाबाले हे ओथांबे लेगीत तांकांच बेस बरे चितारतात.

हातूंतले ओथांबे ल्हान व्हड आकाराचे. ल्हानांत ल्हान अडेज वर्ळींचो जाल्यार व्हडांत व्हड अडेज पानांचो. पूण दोगांयचें वजन एका सारकें. उदकाचो आकार कितें म्हण विचारल्यार कितें सांगूं येता? ज्या आयदनांत तें भरता तो ताचो आकार. पूण म्हाका दिसता, अशें म्हणप पूर्ण सत न्हय. पूर्ण सत कितें? पूर्ण सत - उदकाचो आकार उदक. जिविताचो, जिणेचो आकार कितें? जिवीत, जीण हीच ह्या प्रस्नाची जाप.

ओथांबे म्हळ्यार जेष्ठांतलो घसघशांचो पावस न्हय. तो शिरवानांतलो झिरीमिरी पावस. दडकांचो पावस वरांचीं वरां पडटा.

गजोठररायां कांमडा...

आसत जाल्यार हो साद रंध्रां-रंध्रांत अथांग देंवत वता. आनी मनशाक अंतर्मुख करता. मनीस 'कोहं?' चो सोद घेवपाक भायर सरता, कुडीचे, आपले कुडी भायर सरता. रवीन्द्रबाबाले 'ओथांबे' हेंच कार्य सादतात. ते मनशाक कुडी भायर सरून जीवन-यात्रा करपाक अणभवाच्या अथांग म्हासागरांत बुचकळी मारपाक प्रेरीत करतात. नीत-अनीत, चारित्र्य, सुजन, शिक्षण, समाज, राजकारण, साहित्य-कला, अर्थकारण, विज्ञान, धर्म, शास्त्र, वेद, बायबल, कुराण, संस्कृती-सभ्यता, दुष्ट-सुष्ट, सत-असत, तत्त्वगिन्यान, तंत्रगिन्यान, बुद्ध, महावीर, गांधी, आंबेडकर, तुकाराम, सूर, तुलसी, मीरा, कबीर, तॉलस्तॉय, रवीन्द्रनाथ अशे सांबार विशय आनी आशय हांची भोंवडी, परिक्रमा ते घडोवन हाडटात. तांच्यांतलो इश्ट, तत्त्वगिन्यानी आनी गुरू ह्या प्रवासांत पावला कणकणी वाचप्याचो सांगात करता. ताका हाताक धरून चलयता. चलतना केन्ना चिमटे काडटा, केन्ना कोंपर मारता, केन्ना मदेच लिपून भेश्टायता, तर केन्ना फाटराखण लेगीत करता.

उपनिषदांचे परंपरेंतलो आनी लीळाचरित्राचे जातकुळयेंतलो हो ग्रंथ कोंकणी सरस्पतीच्या भक्तांक सतत सादयत रावतलो. मनीस म्हण आमचें दायज आनी दायकी विशीं आमकां सदासर्वकाळ जागयत दवरपाची तांक ह्या ग्रंथांत आसा. ह्या ग्रंथांत रवीन्द्रबाबान विनोबांची उतरां दिल्यांत, तातूंतल्यान ह्या ग्रंथाचो आशय बेस बरो उकतो जाता -

'आमी अनादी काळाचे यात्रीक. आमची यात्रा आयज लेगीत एका सारकी चलत आसा. असलो यात्रीक खंयच्याय एका देशाचो अभिमानी आसचो ना. तो खंयच्याय एका धर्मपंथाच्या वा जातीच्या जाळांत आपणाक घुसपावन दवरचो ना. संवसारान सत विचारांचें एक पोरसुं फुलयलां. ह्या पोरसांत भोंवप हो ताचो स्वाध्याय आसतलो. आनी वेगळ्या वेगळ्या मत्तांच्या लोकां मजगतीं एकचार घडोवन हाडप ही ताची साधना आसतली.'

(हो लेख जुलै २००० च्या 'जागांत'त उजवाडा आयिल्लो.)

